

Αποφάσεις του Δικαστηρίου

στις υποθέσεις C-163/24 | Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice και
Curtea de Apel București και C-293/24 | Ferreira da Silva e Brito κ.λπ.

Ανακοινωθέν τύπου αριθ. 120/26

Λουξεμβούργο, 8 Σεπτεμβρίου 2026

Ευθύνη λόγω παραβίασης του δικαίου της Ένωσης: το Δικαστήριο διευκρινίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να αποκατασταθεί η ζημία που υπέστη πολίτης συνεπεία δικαστικής απόφασης αντίθετης προς το δίκαιο της Ένωσης

Επιβεβαιώνει μεταξύ άλλων ότι ο παραβιαζόμενος κανόνας πρέπει να απονέμει δικαιώματα στους ιδιώτες και ότι η υπαίτια παράλειψη του εθνικού δικαστηρίου να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο σχετικά με την ερμηνεία του εν λόγω κανόνα μπορεί να συντελεί στη θεμελίωση ευθύνης

Σε δύο αποφάσεις που εξέδωσε σήμερα, το Δικαστήριο αναπτύσσει τη νομολογία του περί ευθύνης των κρατών μελών λόγω παραβιάσεων του δικαίου της Ένωσης εκ μέρους εθνικού δικαστηρίου αποφαινόμενου σε τελευταίο βαθμό, διευκρινίζοντας τη σημασία της παράβασης της υποχρέωσης περί προδικαστικής παραπομπής. Στο πλαίσιο ρουμανικής υπόθεσης, επισημαίνει ότι τέτοια ευθύνη στοιχειοθετείται μόνον εφόσον εκτός της παράβασης περί παραπομπής υφίσταται και παράβαση άλλου κανόνα του δικαίου της Ένωσης που αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες. Τούτο δεν συνέβαινε εν προκειμένω, δεδομένου ότι με τους επίμαχους κανόνες περί επακριβούς προσδιορισμού των γεωργικών εκτάσεων επιδιώκεται ο γενικός σκοπός δημοσίου συμφέροντος που συνίσταται στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης. Στο πλαίσιο πορτογαλικής υπόθεσης, οι επίμαχοι κανόνες, οι οποίοι δεν είχαν εφαρμοστεί ορθώς σε απόφαση ανωτάτου δικαστηρίου αναγόμενη στο 2009, είχαν πράγματι σκοπό την απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, καθόσον προστατεύουν τους εργαζομένους σε περίπτωση μεταβίβασης επιχείρησης. Το Δικαστήριο αποφαινεται ότι απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διακριβώσει αν η επίμαχη απόφαση συνιστά κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, στοιχείο που αποτελεί μία από της προϋποθέσεις θεμελίωσης της ευθύνης κράτους μέλους λόγω παραβίασης του δικαίου της Ένωσης από δικαστήριο του συγκεκριμένου κράτους το οποίο αποφαινεται σε τελευταίο βαθμό. Επισημαίνει, πάντως, ορισμένα στοιχεία, τα οποία χαρακτηρίζει ως καθοριστικής σημασίας για τη διακρίβωση κατάφωρης παραβίασης, συνάγοντας εξ αυτών ότι η εν λόγω προϋπόθεση πληρούται πράγματι στην υπόθεση της κύριας δίκης.

Στην υπόθεση C-163/24, Ρουμάνος γεωργός είχε ζητήσει το 2007 γεωργική ενίσχυση για έκταση 264,71 εκταρίων. Κατόπιν ελέγχου, η αρμόδια ρουμανική αρχή εκτίμησε ότι η πραγματικά επιλέξιμη έκταση είχε εμβαδόν μόλις 180,62 εκταρίων και απέρριψε την αίτησή του. Τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που ασκήθηκαν κατά της απόφασης απορρίφθηκαν, το δε εφετείο Βουκουρεστίου αρνήθηκε το 2012 να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία του κανονισμού για το ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου του γεωργικών ενισχύσεων ¹. Κατόπιν τούτου, ο γεωργός άσκησε αγωγή λόγω ευθύνης κατά του Ρουμανικού Δημοσίου για παραβίαση του δικαίου της Ένωσης. Επιληφθέν της υποθέσεως σε δεύτερο βαθμό, το ως άνω εφετείο Βουκουρεστίου υπέβαλε εν τέλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο, μεταξύ άλλων όσον αφορά το ζήτημα αν η αρχική άρνηση υποβολής τέτοιας αίτησης ήταν ικανή να θεμελιώσει ευθύνη του Ρουμανικού Δημοσίου.

Στην υπόθεση C-293/24, υπάλληλοι της πορτογαλικής αεροπορικής εταιρίας Air Atlantis, οι οποίοι απολύθηκαν λόγω της λύσης της εταιρίας το 1993, υποστήριζαν ότι, στο πλαίσιο «μεταβίβασης εγκατάστασης» κατά την έννοια της οδηγίας περί μεταβίβασης επιχειρήσεων ², η Transportes Aéreos Portugueses είχε αναλάβει μέρος των δραστηριοτήτων

της πρώτης εταιρίας. Ως εκ τούτου, ζητούσαν την πρόσληψή τους από τη δεύτερη εταιρία. Το 2009 το πορτογαλικό Ανώτατο Δικαστήριο αρνήθηκε να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την έννοια της «μεταβίβασης εγκατάστασης» και στη συνέχεια επικύρωσε την εκ μέρους των πορτογαλικών κατώτερων δικαστηρίων απόρριψη της αγωγής των εργαζομένων. Κατόπιν τούτου, οι εργαζόμενοι άσκησαν ενώπιον του πρωτοδικείου Λισσαβώνας αγωγή λόγω ευθύνης κατά του Πορτογαλικού Δημοσίου για καταλογιστέα στο Ανώτατο Δικαστήριο παραβίαση του δικαίου της Ένωσης. Το εν λόγω πρωτοβάθμιο δικαστήριο υπέβαλε αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο, το οποίο έκρινε, το 2015, αφενός, ότι εν προκειμένω υπήρξε πράγματι μεταβίβαση επιχείρησης και, αφετέρου, ότι το Ανώτατο Δικαστήριο όφειλε να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως³. Παρά την έκδοση της προμνημονευθείσας απόφασης του Δικαστηρίου, τα πορτογαλικά δικαστήρια της ουσίας απέρριψαν την αγωγή των εργαζομένων με το σκεπτικό ότι, στην απόφασή του, το Δικαστήριο στηριζόταν σε νομολογία σχετική με την έννοια της «μεταβίβασης επιχείρησης» η οποία ήταν μεταγενέστερη της έκδοσης της απόφασης του πορτογαλικού Ανωτάτου Δικαστηρίου, το 2009. Επιληφθέν έκτακτης αναίρεσης, το Ανώτατο Δικαστήριο υπέβαλε εν τέλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκειμένου να κριθεί αν η θέση που είχε προκρίνει το 2009 συνιστούσε κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης ικανή να θεμελιώσει την ευθύνη του Πορτογαλικού Δημοσίου.

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις θεμελίωσης της ευθύνης κράτους μέλους για παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι οι ιδιώτες που ισχυρίζονται ότι ζημιώθηκαν έχουν δικαίωμα αποκατάστασης της ζημίας εφόσον πληρούνται σωρευτικά τρεις προϋποθέσεις: ο κανόνας του δικαίου της Ένωσης πρέπει να αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, η παράβαση του κανόνα πρέπει να είναι κατάφωρη και πρέπει να υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παράβασης και της ζημίας που υπέστη ο ιδιώτης. Η συγκεκριμένη αρχή έχει εφαρμογή και σε περίπτωση κατά την οποία η παραβίαση οφείλεται σε απόφαση δικαστηρίου του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου.

Στην υπόθεση C-163/24, το Δικαστήριο επισημαίνει επομένως ότι, σε περίπτωση κατά την οποία επίμαχη είναι η παράβαση της υποχρέωσης περί προδικαστικής παραπομπής, η ευθύνη κράτους μέλους στοιχειοθετείται μόνον **εφόσον, εκτός της παράβασης αυτής, υφίσταται και παράβαση άλλου κανόνα του δικαίου της Ένωσης ο οποίος αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες. Πράγματι, η παράβαση της υποχρέωσης προδικαστικής παραπομπής δεν αρκεί αφ' εαυτής για τη θεμελίωση ευθύνης κράτους μέλους.** Εν προκειμένω, όμως, αφενός, η επίμαχη διάταξη του κανονισμού σχετικά με το ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου των γεωργικών ενισχύσεων δεν απονέμει κανένα δικαίωμα σε γεωργό που έχει ζητήσει γεωργική ενίσχυση, δεδομένου ότι έχει ως αποκλειστικό σκοπό την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης. Αφετέρου, οι συνθήκες υπό τις οποίες ενήργησε ο συγκεκριμένος Ρουμάνος γεωργός δεν του παρείχαν τη δυνατότητα να επικαλεσθεί διάταξη του δικαίου της Ένωσης η οποία προβλεπόταν σε άλλο κανονισμό και αφορούσε την περίπτωση συγγνωστής πλάνης.

Στην υπόθεση C-293/24, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι επίμαχες διατάξεις της οδηγίας περί μεταβίβασης επιχείρησης αποσκοπούν σαφώς στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, οπότε πληρούται πράγματι η πρώτη προϋπόθεση για τη θεμελίωση της ευθύνης του Πορτογαλικού Δημοσίου λόγω της απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου του 2009. Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, σχετικά με την ύπαρξη κατάφωρης παραβίασης του δικαίου της Ένωσης από το εν λόγω δικαστήριο, το Δικαστήριο μνημονεύει τρία στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζει ως καθοριστικής σημασίας. Πρώτον, διαπιστώνει ότι η λύση που προκρίθηκε με την απόφαση του 2015 *προέκυπτε από νομολογία προγενέστερη της απόφασης του πορτογαλικού Ανωτάτου Δικαστηρίου περί αρνήσεως υποβολής προδικαστικού ερωτήματος*, απόφαση που ενείχε σφάλματα ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης. Δεύτερον, ένδειξη για την ύπαρξη εν προκειμένω κατάφωρης παραβίασης του δικαίου της Ένωσης αποτελεί και το ότι το πορτογαλικό Ανώτατο Δικαστήριο απέκλινε από στοιχεία που προέκυπταν από την προγενέστερη της απόφασης του 2009 νομολογία χωρίς να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, παρά την υποχρέωση που υπέχει σχετικώς. Τρίτον, το εν λόγω ανώτατο δικαστήριο δεν μπορούσε να αγνοεί ότι ο σύμφωνος με το δίκαιο της Ένωσης χαρακτήρας της μεθοδολογικής προσέγγισης που προέκρινε στην επίμαχη απόφασή του αποτελούσε ειδικώς το καίριο ζήτημα αίτησης προδικαστικής αποφάσεως που εκκρεμούσε τότε ενώπιον του Δικαστηρίου, στοιχείο που καταδεικνύει το ασύγγνωστο της εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου παραβίασης του δικαίου της Ένωσης. Λαμβανομένων υπόψη των διάφορων ανωτέρω στοιχείων, **η απόφαση του 2009 φαίνεται επομένως να ενέχει κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται πάντως στο αιτούν δικαστήριο**, όπως άλλωστε και η διακρίβωση της ύπαρξης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της συγκεκριμένης παραβίασης και της

ζημίας της οποίας ζητούν την αποκατάσταση οι πρώην υπάλληλοι της Air Atlantis στην υπόθεση της κύριας δίκης.

ΥΠΟΜΝΗΣΗ : Η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής παρέχει στα δικαστήρια των κρατών μελών τη δυνατότητα, στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς της οποίας έχουν επιληφθεί, να υποβάλουν στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ερώτημα σχετικό με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ή με το κύρος πράξεως οργάνου της Ένωσης.

Το Γενικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να εκδικάζει τις προδικαστικές υποθέσεις που εμπίπτουν αποκλειστικώς και μόνον στους εξής τομείς: 1) κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), 2) ειδικοί φόροι κατανάλωσης, 3) τελωνειακός κώδικας, 4) δασμολογική κατάταξη των εμπορευμάτων στη συνδυασμένη ονοματολογία, 5) αποζημίωση και παροχή βοήθειας στους επιβάτες σε περίπτωση άρνησης επιβίβασης, καθυστέρησης ή ματαίωσης υπηρεσιών μεταφοράς και 6) σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου. Το Δικαστήριο είναι αρμόδιο για όλες τις υπόλοιπες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως.

Ούτε το Δικαστήριο ούτε το Γενικό Δικαστήριο αποφαινόμενοι επί της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να επιλύσει τη διαφορά, λαμβάνοντας υπόψη την προδικαστική απόφαση του Δικαστηρίου ή του Γενικού Δικαστηρίου. Η προδικαστική αυτή απόφαση δεσμεύει κάθε άλλο εθνικό δικαστήριο ενώπιον του οποίου ανακύπτει παρόμοιο ζήτημα.

Ανεπίσημο έγγραφο προοριζόμενο για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, το οποίο δεν δεσμεύει το Δικαστήριο. Τα πραγματικά περιστατικά και το νομικό πλαίσιο παρατίθενται ως είχαν κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα και όπως προκύπτουν από τη δικογραφία.

Το πλήρες κείμενο και, εφόσον υπάρχει, η σύνοψη των αποφάσεων, [\(C-163/24\)](#) και [\(C-293/24\)](#) είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα CURIA από την ημερομηνία δημοσίευσής των αποφάσεων.

Επικοινωνία: Jacques René Zammit ☎ (+352) 4303 3355.

Στιγμιότυπα από τη δημοσίευση της αποφάσεως διατίθενται από το «[Curia Web TV](#)» καθώς και από το «[European Broadcasting Service](#)» ☎ (+32) 2 2964106.

Ακολουθήστε μας!

¹ [Κανονισμός \(ΕΚ\) 796/2004](#) της Επιτροπής, της 21ης Απριλίου 2004, σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή της πολλαπλής συμμόρφωσης, της διαφοροποίησης και του ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης και ελέγχου που προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 του Συμβουλίου για τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστώτα άμεσης στήριξης στα πλαίσια της κοινής γεωργικής πολιτικής και για τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς.

² [Οδηγία 77/187/ΕΟΚ](#) του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 1977, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων.

³ Απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Σεπτεμβρίου 2015 στην υπόθεση Ferreira da Silva e Brito κ.λπ., [C-160/14](#) (βλ. επίσης ανακοινωθέν Τύπου αριθ. [96/15](#)).